

Oscar Aaslund Hovin er 19 år, og en av flere unge som ønsker å dele sine tanker om arbeid med utviklingshemmede og hva som er viktig i utvikling av gode tjenester.

Bak boligenes lukkede dører

Oscar Aaslund Hovin

oscar.aaslund.hovin@live.no

Hva skjer egentlig bak lukkede dørene i et bofellesskap? Hvordan kan vi vite at det som står i rapporten er det som faktisk har skjedd? Mye ansvar er lagt i hendene på tjenesteutøverne og jeg er bekymret for hva som kan skje dersom ansvaret legges i gale hender?

Mange av oss som til daglig jobber med å utøve tjenester til personer med psykisk utviklingshemning møter brukere med utfordrende atferd. Selv om det er mange ulike grader av utfordrende atferd, medfører denne problematikken en stor utfordring for de fleste kommuner. For enkelte tjenestemottakere med denne problematikken kan det dessverre være nødvendig å bruke tvang og makt. Bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med utviklingshemning er strengt regulert i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester kapittel 9. Men bidrar dette nødvendigvis direkte til at rettssikkerheten til personer med psykisk utviklingshemning er godt nok ivaretatt?

Når det gjelder bruk av tvang og makt er dette kvalitetssikret gjennom både interne og eksterne system som skal fange opp ulike hendelser. Min bekymring er fellesnevneren for disse systemene – fellesnevneren er vi tjenesteutøvere. Etter å ha sett dokumentaren *Undercover Care* som gikk på BBC i mai 2011, må jeg vel nesten si dessverre? Dokumentaren fra England omhandler forholdene på en institusjon for personer med psykisk utviklingshemning. Overgrep i form av utstrakt og uhjemlet bruk av grov tvang og makt var dagligdags. Ikke før en journalist i BBC gikk undercover som miljøarbeider ble disse grove og særdeles alvorlige overgrepene avdekket. Hvordan kunne man ha avdekket dette før? De som utøver disse maktovergrepene har en frykt: Oppmerksomhet. Derfor er det viktig at man setter fokus på dette og gir dem vår oppmerksomhet.

Det er, hovedsakelig, vi som tjenesteutøvere som skal sørge for at rettssikker-

heten til våre tjenestemottakere blir godt ivaretatt. Jeg har i den siste tiden lest gjennom en hel del tilsyn som er gjennomført i norske kommuner i forhold til omsorgstjenesteloven kapittel 9 (tidligere lov om sosiale tjenester kapittel 4A). Her får jeg det igjen bekreftet – brukernes rettssikkerhet er hovedsakelig lagt i hendene til oss som tjenesteutøvere å forvalte på best mulig måte.

I 1971 gjennomførte en gruppe forskere ved Stanford University i USA et psykologisk forskningsprosjekt som skulle forske på den psykologiske effekten av å være fanger og fangevoktere. Makten ble for stor og fangevokterne utøvde grove overgrep og særdeles grove avstraffelser mot de innsatte. Jeg ønsker å trekke litt paralleller mellom dette forsøket og daglig tjenesteyting. Som tjenesteutøvere har vi stor makt. Det er vi som gjør jobben og det er vi som har det daglige ansvaret for at brukerne får tjenester etter gjeldende vedtak. Det er vi som, etter endt dag, journalfører det vi har gjort og det som har skjedd. Det som ikke er nedskrevet, er vanskelig å bevise når brukeren er uten språk eller av andre grunner ikke kan fortelle om maktovergrep vedkommende blir utsatt for.

«I dag ville ikke Johannes stå opp, derfor dro jeg han opp av senga. Han ville ikke ha brødkive til frokost, men han ville absolutt ha havregrøt. Er det sånn at de skal få begynne å bestemme selv også nå?» Hvor ofte finner vi slike tekster i de pasientjournalene vi er pliktig til å skrive? Aldri. Hvor ofte skjer det? I teorien skal det ikke skje, men i praksis har jeg dessverre møtt denne holdningen flere ganger.

Det vi kan lese er heller: «Johannes stod opp klokken 08:00. Dusjet. Dårlig matlyst, men spiste to brødskeer med skinke.» Dette er vanlig, alt for vanlig. Når jeg tenker på det som skjer bak lukkede dører, blir jeg bekymret. Dessverre er det mye som aldri kommer frem. Mye blir skjult bak taushetsplikten og ennå mer blir skjult bak mentaliteten «sånn har vi alltid gjort det og vi ser ikke problemet med dette!». For den kritiske og undersøkende pressen er vel botiltak for personer med utviklingshemning blant de mest lukkede og vanskeligst tilgjengelige virksomhetene som finnes i Norge. De færreste tjenestemottakerne ringer VG etter å ha blitt utsatt for maktovergrep.

Frilansjournalisten Thomas Ergo er kanskje den i norsk presse som har gjort den største jobben med å avdekke overgrep og brudd på rettssikkerheten til personer med psykisk utviklingshemning i nyere tid. Hans reportasjeserie «De visste, men tiett», var på trykk i Dagbladet fra mars til mai 2010 og viste grove brudd på rettssikkerheten til personer med utviklingshemning.

I slutten av oktober 2012 hadde jeg gleden av å delta på ett kurs i regi av SOR, nemlig Low Arousal. I løpet av de tre dagene lærte jeg mye som fagutøver, men først og fremst svært mye som menneske. Mine tanker om tvang og makt har mer eller mindre dreid seg om at dersom en

tjenestemottaker utagerer og går til angrep, er nedlegging den eneste løsningen. Helt uten å tenke over det etiske og moralske ved nedlegging. Visste du at nedlegging i flere tilfeller har ført til død? Dette satte en liten støkk i meg. Til de jeg har lagt ned: Unnskyld! Jeg visste ikke bedre. Mine tre kursdager satte også i gang en rekke tankeprosesser rundt det å yte tjenester til personer med psykisk utviklingshemning og rettssikkerheten til våre tjenestemottakere. Jeg har aldri tenkt over og reflektert over min daglige tjenesteutøvelse på denne måten. Jeg blir rett og slett skremt over det store ansvaret som er lagt i våre hender som tjenesteutøvere. Mest av alt blir jeg bekymret. Hva når ansvaret blir lagt i gale hender?

Det er vi som tjenesteytere som har det daglige ansvaret for at våre tjenestemottakere skal ha et verdig liv med fravær av tvang. Selv om det ikke står i dagens journal at Johannes ble dratt opp av senga og ikke fikk bestemme frokosten selv, betyr dette at han ikke utsettes for tvang og makt? Bare Johannes og tjenesteutøveren vet hva som skjedde denne dagen.

Forvalt makten med omhu og gi hverdagstvangen det den frykter mest: Oppmerksomhet. (... og ikke glem å melde deg på kurs i Low Arousal!)

Oscar Aaslund Hovin

Foto: Scandinavian Stockphoto